

CISNAĆ SIĘ (149) *vb impf*

się (114), się (35).

Przed *n miękkiem* -ś- (19), -f- (17), -s- (2).

inf cisnąć się (21). ◇ *praes 1 sg* cisnę się (1). ◇ *2 sg* ciśniesz się (3). ◇ *3 sg* ciśnie się (13). ◇ *1 pl* ciśni(e)my się (3) *RejPos* (2), *KlonWor*, ciśni(e)m się (1) *SkarKaz*. ◇ *2 pl* ciśniecie się (2). ◇ *3 pl* cisną się (25). ◇ *praet 1 sg m* -em się cisnął (1). ◇ *3 sg m* cisnął się (6). *f* cisnęła się (4). ◇ *3 pl m pers* cisnęli się (26). *m an* cisnęły się (1). *subst* cisnęły się (1). ◇ *fut 3 sg m* będzie się cisnął (1). ◇ *1 pl m pers* będziemy się cisnąć (1). ◇ *3 pl m pers* będą się cisnąć (1). ◇ *imp 2 sg* ciśń się (10), ciśni się (1); ciśń się : ciśni się *RejPos* (10 : 1). ◇ *3 sg* niechaj się ciśnie (1). ◇ *1 pl* ciśńmy się (1). ◇ *2 pl* ciśńcie się (3). ◇ *3 pl* niech się cisną (1). ◇ *con 2 sg m* byś się cisnął (1). ◇ *3 sg m* by się cisnął (3). *f* by się cisnęła (1). *n* by się cisnęło (1). ◇ *1 pl m pers* bychmy się cisnęli (2). ◇ *2 pl m pers* byście się cisnęli (1). ◇ *3 pl m pers* by się cisnęli (4). *subst* by się cisnęły (2). ◇ *part praes act* cisnąć się (4) *OpecŻyw*, *RejPos*, *KochProp*, *SkarKaz*, cisnąć się (2) *SkarŻyw*, *ReszList*.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

Chcieć być blisko; zdążyć w określonym kierunku; podążyć za kimś; tłoczyć się, gromadzić się, tłumnie chodzić, napierać; se condensare, impressionem facere *Mącz*; *se inserere, ruere* *Cn* (149) : Panie lud cińnätz fie dotyká fie ciebie *OpecŻyw* 44v; *Mącz* 82b; *RejPos* 167.

cisnąć się do kogo, do czego [*w tym: ze zdaniem celowym* (2)] (28): A też więc owi łkępcy co twárdo chowáią/ A łákomo pieniądze w pokoju zbieráią/ Z dawnych czáfów niezczęficia więc tego czekáią/ [...] Kiedy fie do nich cińną wiołki záłtáwiáiąc *RejWiz* 69v; *RejPos* 124, 152, 153, 166v [3 r.], 173v (20); Y przetofz ludzie gdy fie gdzie vkazał/ do niego fie cińnęli *SkarŻyw* 472; *GostGosp* 62; *LatHar* 187, 198. *Cf* *cisnąć się do kogo o co; do kogo z czym*.

cisnąć się do kogo o co (1): O Namilośnieryfzy Pánie IEzu Chryfće/ któryf się nie rozgniewał/ [...] kiedy émá ludzi rozlicznemi á mierżionemi chorobámi záráżonych/ do ciebie fie o pomoc cińnęłá *LatHar* 218.

cisnąć się do kogo z czym (2): Ale wy [...] / kthorzy fie do tych wilkow s fpowiedziá ciśnienie/ [...] *wwałźcie to pilnie v fiebie* *KrowObr* 159v; *GostGosp* 62.

cisnąć się około kogo (1): Powiedzyeli mu zwolennicy/ iż tłufzcza thá wielka ktora fie ciśnie około ciebie/ tá cie dotyka. *RejPos* 256v.

cisnąć się k(u) komu, ku czemu [*w tym: ze zdaniem celowym* (1)] (3): *OpecŻyw* 42v; *RejPs* 125; cińnęli fie wfzyfcy ku ciáłu świętego Alekfżego. *HistRzym* 126v.

cisnąć się na kogo, na co [*w tym: ze zdaniem celowym* (1)] (3): cińnął fie nań lud bárzo/ ták ifz wyrzawfzy łodkę Piotrowę/ wfłąpił wnie *SkarŻyw* 596; *WujNT Mar* 3/10. *Cf* »na śmierć się cisnąć«.

cisnąć się w co (1): *Impressionem facere, dicuntur milites*, Gwałtem á wielką mocá fie w co cińnąć/ álbo fie o nieprzyjaciele vderzić. *Mącz* 321b.

cisnąć się między kogo (1): A iż był vrodá nie wielki/ á cińnąć mu fie też między tłufzcze niechciáło/ wfłąpił ná drzewo ktore blifko ftało *RejPos* 347v.

cisnąć się za kim, za czym [w tym: *cum inf* (1), *ze zdaniem celowym* (1)] (10): *OpecŻyw* 136; którzy się z daleką [...] iakoby niechcąc cińniemy za tobą. *RejPos* 186, 82, 167, 167v, 174, 186; *KochPs* 108; *SkarŻyw* 384; Nie dziw tedy/ że ludzie cińną się za złotem *KochMuza* 25.

cisnąć się z kim [w tym: *z kim do kogo* (1), *z kim za kim* (1), *ze zdaniem celowym* (1)] (3): o iakoż się nie mamy cińnąć za nim s tą tłufzczą wiernych iego *RejPos* 82, 174v, 184.

cisnąć się w czym (1): y aby [biaległowy] do spraw wezwané nie cińnęły się w zebraniu y w kupách mężczyzn *SarnStat* 569.

cum inf (1): nielza iedno musisz s tymi nędznemi grzeźniki á s tymi iawnogrzeźniki cińnąć się za thym Pánem swoim słuchác słow iego *RejPos* 167v.

Ze zdaniem celowym [aby] (6): *OpecŻyw* 42v; Tedy ty nędzniki á ty grzeźniki vbogie/ którzy się będą cińnąć do Pána swego/ aby słucháli s chucią słowá iego/ będą imi gárdzić y odcikác ie od niego *RejPos* 166v, 173v, 174, 174v; *WujNT Mar* 3/10.

W charakterystycznym połączeniu: cisnąć się z daleka (9).

Zwrot: »na śmierć się cisnąć« (1): ktorey [wierze] Duch s. w ludziach takie dał świadectwo/ iż na śmierć dla niey iako na wefele się cińnęli. *SkarKaz* 277a.

Szeregi: »cisnąć się a przychodzić« (1): A ielzcie ty naprzod przypominác raczy/ którzy z daleką cińnęli się do niego á przychodzili k niemu. *RejPos* 183.

»zbiegać się a cisnąć się« (1): A zbiega się we spółek/ á cińnie się do onego páłterzá swego. *RejPos* 124.

W przen (23) : Proftacy się cińną á wołowie tłusci ie odpadzaią. *RejPos* 160 marg, 181, 277v.

cisnąć się do kogo, do czego (16): A tak moyá nádzyeyá y moye kochánye/ Ni wkim nyechay nye będzie yedno w moim Pánye/ Y wślyscy wciśnyeni ciśńcye się do nyego *LubPs* O6V; *RejWiz* 53; á cińńmy się do tych prawdziwych książek Pána swego *RejAp* 89; á cińń się kędy możesz do wiernego głofu zwirzchniego á onego przednieyżego páłterzá swoiego. *RejPos* 125, 124v, 160, 168, 183v, 184, 287; *SkarŻyw* A3v, 536; *ReszList* 164; *ArtKanc* Q11v; *LatHar* 234; *SarnStat* 122.

cisnąć się za kim, za czym (3): ále się ciśń mocno zá słowy á zá náukami Pána swego *RejPos* 169v, 167v, 169.

Szereg: »cisnąć się a (abo) iść« [szyk 2 : 1] (3): Gdyż też w niey są ty wdzyęcne słowá ie^{go}/ ktoremi on nas wítawicznie wabi á powoływa do siebie/ ábychmy się wślyscy do niego cińnęli á za nim szli *RejPos* 287, 160 [2 r.].

a. Przepychać się między tłumem; przeciskać się przez wąskie lub niewygodne miejsce (10) :

cisnąć się do czego (3): A co więc rozey wádzi choć w pokrzywach łtoi/ Každy się do niey ciśnie choć się spárzyć boi. *RejWiz* 79v; *RejZwierz* 136v; *BielKron* 205v.

cisnąć się w co (2): A Niemce z nowu przedsię pod Gołubiem gromią/ A ci/ w bramę się cińnąć/ łzye z mostu łomią. *KochProp* 10; *KochFrag* 41.

cisnąć się między co (1): iako Rofoamak [...] nálaźly ścierw iaki wielki/ tak wiele źrze/ że mu się brzuch wyciągnie y odmie iako bęben/ á nálaźly dwie drzewie miąźfze/ coby blisko siebie stały/ gwałtem się między nie ciśnie *ModrzBaz* 52.

Zwrot: »i tam, i sam cisnąć się« (1): Concursat urbe tota multitudo, Biegáli wżifcy/ y tám y lám cýfnęli fie. *Mqcz* 74b.

W przen (3) :

cisnąć się do czego (1): Y gwałtem fię cífnać do niego [*królestwa bożego*]. *WujNT* Zzzzz3. *Cf cisnąć się czym do czego.*

cisnąć się czym do czego (1): Trzebá fię ciáfną fortą cífnać do niebá. *WujNT* *Luc* 13 *arg.*

cisnąć się czym na co (1): cífniecie fie dzyurámi iáko możecie ná mieyfcá iego/ á nie łtrzeżecie tego łwiętego Teftámentu Páná łwoiego *RejPos* 319.

b. *Usiłować dostać się gdzieś za wszelką cenę; wchodzić tłumnie, pchać się, wdzierać się; penetrare* *Cn (41) :* *RejPos* 227v; *KochFr* 103; Tézem ci fye ia kiedyś cífnał/ gdzie dawano *PudłFr* 63.

cisnąć się do czego [w tym: do czego w co (1)] (11): cífnęli fie Niemcy do łodzi *BielKron* 312v, 5, 59, 251v, 314v; *Mqcz* 84b; *SkarŻyw* 334 [2 r.]; y dla tego áby fie do łádu hurmem nie cífnęli *SarnStat* 1294, 16; Niech łámi ołlim pogrzebem w łádá žiemi leżą/ á do náłznych fię kościołow po łmierci nie cífna. *SkarKaz* 386a.

cisnąć się na co [w tym: ze zdaniem przyczynowym (1)] (6): Náđ tho iefzcze dworzánin niechay fie ná pokoj páńłki niewezwánym będąc/ nigdy nie cífnie *GórnDworz* K7v; Gdy będąyefz wezwan ná iákie gody/ nie cífniłz fie ná wyłzłze mieyfcę *RejPos* 227, 225 [2 r.], 227v [2 r.].

cisnąć się w co (2): *BielKron* 59; Włzyłcy zá rowno w Kofcioł mocą fie cífnęli *StryjWjaz* C2.

cisnąć się między kogo (1): łwięci Papieżowie męczennicy/ połtáwili piłárze Diakony/ áby nietylo łmierć ále [...] y żywoty [...] łpifowác vmieli/ y łami fie między káty ich cífnać y wniebepięczeńłtwo wdáiac/ do więzienia fie ich wkrádáli *SkarŻyw* A5v.

cum inf (1): Poczęłi iuz Grekowie przygodek od morzá pułzczác/ á do miáłtá fie cífnęli broníc *BielKron* 251v.

Ze zdaniem przyczynowym (1): Gdy będzie ktory z was od kogo wezwan ná gody/ nigdy fie nie cífń ná wyłzłze mieyfcę/ by kiedy nie przyłzedł pocżciwłzy niłzi thy *RejPos* 225.

W charakterystycznych połączeniach: cisnąć się hurmem, mocą.

W przen (19) :

cisnąć się do kogo, do czego (16): *RejPs* 72, 190v; *LubPs* P5; *RejAp* 98; áby fie thu káždy zá żywotá łwego cífnał co do nanizłzego mieyfcá w łercu łwoim *RejPos* 227v, 175, 175v, 176, 183v, 224 [2 r.]; mądra prołtotá ich nie łłowy áni gadániem: ále ołłrołcią pokuty ná wzor łwiętych do niebá fie cífnęłá. *SkarŻyw* A2; *ReszHoz* 127; *SkarKaz* 633a; *SkarKazSej* 679b; Przez łmierć/ przez krwáwą rolą w tym tu obcy^m kráiu/ Cífniemy fię do łiebie/ zá łotrem do ráiu. *KlonWor* 81.

cisnąć się na co (2): *RejPos* 224; dla tego fię tá Ewángelia czyta/ ábyłmy gorę onę z ktorey łzátan krolełtwá łwiátá tego vkázowál [...] z tą gorą/ ná ktorey P. IEZVS krolełtwo łwoie niebiełkie vkázál/ przyrownáli/ á dobre obieránię vczynili/ támtą łzátáńłką gárdzac/ y oney fię łtrzegác/ á ná tę Chryłtułowę gárnác fię y cífnać. *SkarKaz* 117a.

cisnąć się w co (1): A kto fię nie złęknie/ y nie poniży w dobrych vczynkách łwoich/ gdy báczy/ iáko fię ten mocnie w niebo cífnie *SkarŻyw* 32.

W charakterystycznym połączeniu: cisnąć się gwałtem.

c. Szukać towarzystwa, lgnąć, garnąć się (2) :

cisnąć się do kogo (1): to iest napotrzebnieyŃza człowiekowi bącznemu/ áby Ńie zázwdy cífnął do człowieka Ńtáttecznego á poćciwego *RejZwierc* 73.

cisnąć się ku komu (1): wiedz do mnie/ iż mię małz po woli/ Iedno gdy ná biésiedzie/ wnet mię głowá boli/ Kiedy ná cię poglądam: á wŃytki ku tobie Cífną Ńye *PudlFr* 16.

d. Ubiegać się o urząd, stanowisko, godność (często z odcieniem pejoratywnym) (13) :

cisnąć się do czego (5): *RejZwierc* 41, 66; Infzym ŃpoŃobem niemogłá by Ńie zágrodzić drogá łápánia tych wrzędow/ zączemby do tego przyŃzło/ iż iáko do BiskupŃtw y innych beneficij/ ták do tych wrzędow wieleby Ńie przez przyczynę cífnęło *ModrzBaz* 93v; *ActReg* 10, 27.

cisnąć się k czemu (1): A drugi Ńie k mieŃcu cífnie Choć czáfem kto zá to piŃnie Aby Ńniego był káfztelan *RejRozpr* C3v.

cisnąć się na co (3): *KrowObr* 29; Aby Ńie nikt ná vrząd duchowny/ ná mieyŃce ChryŃtuŃowe nie wmagáł/ áni cífnął/ ázby był poŃłány *SkarKaz* 206a; *SkarKazSej* 694a.

cisnąć się w co (1): Per nefás Ńie w tytuły/ nigdy nie cífnęli *RejZwierc* 60v.

cisnąć się między co (1): Aleć y wowych przemory Co Ńie cífną między dwory *RejRozpr* I2v.

cisnąć się za czym (1): Nie cífną Ńie zá dworem ták w domu Ńpokoynie/ Zywą ná wŃzem pocźciwie y ktemu doć hoynie *PaprPan* Q4.

Szereg: »cisnąć się i ubiegać« (1): iáko infzy Pápieżowie w chodzili ná PápieŃthwo/ y iáko Ńie cífnęli y vbiegáli/ iuŃz przez trućiny/ iuŃz przez zábijánia [...] koźdy moźe tzytác *KrowObr* 37v.

e. Zabiegać, bardzo chcieć; starać się (8) :

cisnąć się do czego (7): *KochSat* B2; BęŃpiecznie wŃzędy chodzę nieboiác Ńie kazni/ Gdyź Ńie cífną y wielcy do moiey przyiázni. *Prot* B; *RejZwierc* 21; *SkarŻyw* 333. *Cf Ze zdaniem celowym*.

cisnąć się ku czemu (1): Niti ad gloriam immortalem, CiŃnąć Ńie ku wieczney Ńławie. *Mącz* 248a.

Ze zdaniem celowym [zawsze z zapowiednikiem „do tego”; *aby (2), iżby (1)*] (3): Pátrzciefz [...] iáko Ńie cífnąć do tego muŃi/ áby miał/ hnet s przodku dobre mnimánie ten kaźdy/ kto Ńie ná to bierze/ áby był práwym Dworzáninem. *GórnDworz* D5, B7v; *RejPos* 226v.

Synonimy: *garnąć się, gromadzić się, lgnąć, pchać się, przeciskać się, tłoczyć się, wdzierać się*.

Formacje pochodne: *docisnąć się, pocisnąć się, precisnąć się, ścisnąć się, wcisnąć się, wycisnąć się, zacisnąć się; dociskać się, naciskać się, przeciskać się, przyciskać się, ściskać się, uciskać się, wciskać się*.

Cf **CISNĘCY SIĘ**